

Indira KUČUK-SORGUČ
JU Muzej Sarajeva

ANTROPOLOGIJA U MUZEJU SARAJEVA

Apstrakt: Muzej Sarajeva jedini je bosanskohercegovački muzej koji kao javna ustanova zapošljava kustosa antropologa. U recentnoj muzejskoj praksi u svijetu, a već od 80-ih godina prošloga vijeka, preovladava tendencija prema kojoj se fokus interesiranja stavlja na teme vezane za savremeno društvo i razvoj različitih kultura. Etnografski predmeti nisu sami po sebi etnografski, oni su svjedočanstvo prošlosti, čijom interpretacijom dobijamo opće informacije o životu i prošlosti, a posredstvom njih prodire se u dublju strukturu određene pojave ili problema. Dakle, neophodno ih je čitati u kontekstu savremenosti, jer dobijaju nova značenja na nivou kulture u kojima su nastali, upotrebljavani i uvedeni, a zatim i izdvojeni iz muzejske zbirke. Ovaj rad daje kratak retrospektivni pregled na historijat etnografske (etnološke) zbirke Muzeja Sarajeva, koja, uz arheološke i druge predmete, omogućava da se na proizvodima ljudskoga života i djelovanja pišu antropološke studije. Navode se, nadalje, i podaci o osnivanju antropološke zbirke kao i o prvoj kulturnoantropološkoj izložbi u Muzeju Sarajeva.

Ključne riječi: Muzej Sarajeva, antropologija, etnologija, etnografski predmeti, antropološka zbirka, kulturnoantropološka izložba

Abstract: The Museum of Sarajevo is the only museum in Bosnia and Herzegovina that, as a public institution, employs a curator of anthropology. In the recent museum practice in the world today and since the 80s of the last century, there is a tendency according to which the focus of interest is placed on topics related to contemporary society and the development of different cultures. Ethnographic objects themselves are not ethnographic, they are a testimony of the past, whose interpretation gives us general information about life and the past, but through them it is possible to penetrate into the deeper structure of a particular

phenomenon or problem. Therefore, it is necessary to read them in the context of modernity, because they acquire new meanings at the level of the culture in which they emerged, used and introduced and then single them out from the museum collection. This paper provides a brief retrospective overview of the history of the ethnographic (ethnological) collection of the Museum of Sarajevo, which, along with archaeological and other objects, allows anthropological studies to be written on the products of human life and activity. Furthermore, data on the founding of the anthropological collection as well as on the first cultural anthropological exhibition in the Museum of Sarajevo are also given.

Keywords: Museum of Sarajevo, anthropology, ethnology, ethnographic objects, anthropological collection, cultural anthropological exhibition

Uvod o antropološkoj znanosti

Muzej Sarajeva je prva muzejska institucija u Bosni i Hercegovini koja je popunila prazno mjesto antropologa, a koje se po sistematizaciji naziva kustos za porijeklo i kretanje stanovništva – antropolog. Njegova uloga u kreiranju modernog multidisciplinarnog pristupa muzejskoj građi i njenoj prezentaciji u svjetlu interakcije s krajnjim korisnikom predstavlja jaku kariku u približavanju materijalne i duhovne kulture onom koji je i stvara – čovjeku. Antropolog se koristi etnografskim istraživanjem, artefaktima i materijalom koji su, osim njega, mogli pronaći drugi istraživači i proučava njegovu “ljudsku” vrijednost kroz vrijeme, od genetike, etnosa, jezika, tradicije, rada do kulture.

Antropologija je, po najkraćoj definiciji, znanost o čovjeku. Samim tim, ona je mnogo više od znanosti. Antropologija predstavlja sveobuhvatan i cjelovit pristup čovjeku, njegovom porijeklu, potrebama, kretanju, običajima i načinu življenja, od njegovog postanka do danas.

Antropologija (antropo- + -logija) – znanost univerzalne predmetnosti, proučava čovjeka, njegovu povijesnu i geografsku raširenost, zakonitosti koje mu uvjetuju biološki i duševni razvoj, načela njihova međuodnosa te društvene i kulturne fenomene različitih ljudskih zajednica.¹

1 <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3192> (pristupljeno 15. 5.2019)

Svaki fenomen u ljudskom postojanju moguće je opservirati, analizirati i sagledavati kroz antropološku optiku, postavljajući u centar razmatranja čovjeka, njegovu kulturu, jezik, običaje, mjesto življenja, kretanje, društveni razvitak, odnos prema drugim zajednicama, bližoj i daljoj okolini i svim vidljivim i nevidljivim utjecajima. Antropologija je kompleksna i ozbiljna društvena znanost, koja posebnim empirijskim aparatom izoštrava spoznaje o načinima kulturnog i društvenog oblikovanja živućih ljudskih zajednica, u prošlosti i danas. Ona se bavi pitanjem rase, nacionalnosti, jezika, vjere, spolnosti, klase, etniciteta; sve s ciljem obrazloženja određenih simptomatičnih i osebnih pojava specifičnih za određeno podneblje, grupu, zajednicu ili društvo. Antropologija promišlja funkcionalna pitanja različitih društava i kultura u njihovoj relaciji prema srodnicima, prijateljima, neprijateljima, sunarodnjacima i strancima, ritualnom i svakodnevnom životu, načinima proizvodnje, organizaciji slobodnog vremena, estetskim, etičkim, političkim i drugim načelima življenja.²

Najkoncizniju definiciju antropologije dao je jedan od vodećih utemeljitelja ove znanosti u SAD-u – William A. Haviland, koji je u djelu “Kulturna antropologija” istakao: “Antropologija je proučavanje ljudskog roda svugdje i u svakom vremenu.”³

Status antropologije u društvenim znanostima ni danas nije precizno utvrđen.⁴

2 Jerry D. Moore, *Uvod u antropologiju: teorije i teoretičari kulture*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2002.

3 William A. Haviland, *Kulturna antropologija*, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2004.

4 O statusu antropologije kao društvene znanosti još se mnogo polemizira u znanstvenim krugovima. Naprimjer, prema Malinovskom i Mossu, antropologija je najopćenitija društvena znanost o čovjeku, dok je za Radcliffe-Browna i Evans-Pritcharda ona samo grana sociologije.

U predavanjima na predmetu socijalna antropologija prof. dr. Dželal Ibraković (Uvod u socijalnu antropologiju) ističe da je njen “status ambivalentan, budući da antropologiju, s jedne strane, tretiraju kao najopćiju društvenu nauku, dok je, s druge strane, određuju tek kao ogranak sociologije.

Socijalna antropologija, naime, nema do kraja izgrađeno vlastito naučno polazište, već svoje analize gradi na fundamentu sociološkog pristupa. I pored toga, socijalna antropologija nije sociološka, već antropološka disciplina. Njen naziv, naime, sadrži imenicu ‘antropologija’ i pridjev ‘socijalna’, a nije logično da pridjev određuje karakter jedne nauke. Nasuprot tome, ima shvatanja da je prikladnije nazivati je antropologijom društva. Postoje, međutim, činjenice koje nisu sporne. Socijalna antropologija razotkriva suštinu

Sva ona imena koja je historija zabilježila kao putnikeistraživače, sve one koji su opisivali različite narode i običaje i koji su putem svojih zapisa donijeli tračak drugačijeg – u očima savremene antropologije su antropolozi. Dakle, antropolozi su bili i Kornelije Tacit, Francesco Petrarca, Marco Polo, Ivan Cinamos i mnogi drugi moreplovci, historičari, putopisci, političari, državnici, književnici itd.⁵Kao društvena znanost, antropologija je popularna u svijetu, a antropolozi danas rade u svim sferama: od kulture i ekonomije do vojske.⁶

Iako je antropologija nastala u kontekstu zapadne civilizacije, već je odavno postala globalna. Danas je to zanimljiva međunarodna disciplina, a oni koji se njome bave pripadaju različitim društvenim zajednicama i svim dijelovima svijeta.

Retrospektivni pogled na razvoj etnologije u Muzeju Sarajeva

Muzej Sarajeva je od svog osnivanja, 1949. godine, djelovao u skladu s primarnim zadacima muzeološke struke, čija je funkcija prikupljanja materijala preduvjet bez kojeg se ne može formirati muzeološki fond, kao ni osnovati nijedna zbirka. Najveći dio materijala koji je u Muzej stigao putem akvizicije bio je etnografskog karaktera, uglavnom je prikupljen otkupom i donacijama u vidu poklona od gradskih struktura kao i sarajevskih građanskih porodica.

Tako je Muzej krajem 1949. godine raspolagao velikim brojem muzejskih predmeta koji su preparirani, konzervirani, smješteni i sistematizirani u tadašnjih pet zbirki: arheološku, etnografsku, historijsku, umjetničku i zbirku pomoćnih predmeta.

ljudske egzistencije u okviru proučavanja različitih formi čovjekovog društvenog i kulturnog života kroz koje se on razlikuje kao biće *sui generis*.”

5 Salih Kulenović u “Uvodu u kulturnu antropologiju” (*Kulturna antropologija – uvod u kulturnu antropologiju i izbor tekstova*, Tuzla, Narodna i univerzitetska biblioteka “Derviš Sušić”, 2002) daje historijski razvoj kulturne antropologije i navodi, s objašnjenjima, djela u kojima se spominju različiti narodi, njihov način života i ostale pojedinosti. Između ostalog, Kulenović ističe da se, u starom vijeku, pored Herodota, Tukidida, Ksenofona, Plinija i Cezara, Tacitova “Germanija” mogla smatrati nekom vrstom etnološke monografije.

6 Intervju s Harizom Halilovićem, RMIT University Melbourne, Australija. Lični intervju, 8.9.2019.

Do 1954. godine, kada je etnografska zbirka dobila i svog prvog čuvara, kustosa koji se brinuo o predmetima, inventarizirao ih, proučavao i izlagao, zbirka je obogaćena i u prvo vrijeme pažnja je koncentrirana na narodne nošnje, odjevne predmete gradske i seoske kulture, vezove i tkanje, oružje te na prikupljanje predmeta raznih starih zanata. Neki od njih su i kompletirani tih godina, naprimjer: kujundžijski s kalemdžijskim, cizelinskim i graverskim, kazandžijski, kovački, mumdžijski, muzabdžijski, berberski s hirurškim priborom i priborom za obrezivanje (sunećenje), opančarski s papudžijskim, terzijski i atarski. Djelimično su prikupljeni i predmeti drugih zanata. Veliku vrijednost predstavljala je i kolekcija starog oružja (puške, dugi noževi, kubure i nadžaci), zatim konjska oprema, trgovački pribor, nakit, posuđe, namještaj, tekstil, ćilimi, razne knjige i tefteri i drugi predmeti koji ilustriraju život ruralnog i urbanog stanovništva sarajevske regije.

Otkupljeni su dućani sarajevskih porodica, štamparski strojevi, austrougarski stilski namještaj, stari bosanski namještaj, kao i drugi eksponati koji su klasificirani i smješteni u etnografsku zbirku.

Prva etnografska izložba otvorena je već 1950. godine, u dućanu porodice Ćatić u Kazazima na Bašćaršiji. Riječ je o izložbi kazaskog zanata. Nedugo poslije, 1952. godine, Muzej je uredio jedini sačuvani bošnjački feudalni stambeni kompleks u Bosni i Hercegovini – Svrzina kuću i otvorio je za publiku. Već naredne godine otvorio je i staru srpsku trgovačku kuću – Despića kuću. Obje kuće opremljene su namještajem i predmetima iz muzejske etnološke zbirke.

Usljed agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. obje kuće su devastirane, te su prošle postupak adaptacije i restauracije, kao i stručnog kustoskog opremanja, postavke i nadgledanja.

Svrzina kuća je nekoliko puta obnavljana. Velika rekonstrukcija trajala je osam godina, a za javnost je ponovno otvorena 27.7.1997.

“Kompleks Svrzine kuće više puta se obnavljao, ali do danas nije u cijelosti završen. Nije izvršena rekonstrukcija ljetne kuhinje, staje za kornje i još jedne kapije, što ostaje kao naredni zadatak. Spomenici kulture su kao hronični bolesnici koje treba njegovati i paziti, tako je i s ovom

kućom. Muzejske zbirke iz kojih se oprema Svrzina kuća neophodno je permanentno dopunjavati i obogaćivati.”⁷

Prvi kustos etnolog zaposlen u Muzeju Sarajeva bila je Zorica Černjanski-Janjić (kao Zorka Janjić upisana u Matičnu knjigu Muzeja grada Sarajeva, op.a.). Zaposlena je 1954. godine, najprije kao kustos pripravnik, a potom i kao kustos etnolog. Vodila je i aktivnosti opremanja svih kuća koje su tada kao dependansi pripadali Muzeju Sarajeva. Pored Svrzine i Despića kuće, kuća Danila Ilića, jednog od obješenih organizatora Sarajevskog atentata, restaurirana je i namještena je i soba u kojoj je živjela njegova majka. Uspješnu rekonstrukciju ovog enterijera izvela je upravo Zorica Janjić, kustos etnolog.”⁸

Kustosica Černjanski-Janjić provodila je etnološka terenska istraživanja vezana za užu okolinu grada i sakupljala je na terenu uglavnom materijal vezan za postavku teme “Selo” na stalnoj izložbi. Najvećim dijelom sakupljeni su predmeti materijalne kulture. Za etnografsku zbirku Muzej je izradio i jedan dragocjen eksponat. To je maketa stare sarajevske čaršije, remek-djelo maketarske vještine. Prema historijskim podacima prof. Hamdije Kreševljakovića i arhitektonsko-historijskim podacima prof. ing. Juraja Neidhardta, maketar Husein Karišik i njegov pomoćnik Mesud Sarić su, od 1950. do 1954. godine izradili ovu maketu koja predstavlja jedan od najvrednijih eksponata Muzeja. Ova maketa je i danas važno obilježje stalne postavke u Brusa-bezistanu, novom dependansu Muzeja Sarajeva, koji je otvoren 2006. godine.⁹

Do 1963. godine, kada je sačinjen prvi precizni popis svih predmeta koji su selektirani i sistematizirani u različite zbirke, etnografska zbirka brojala je 3562 predmeta i dokumenta.¹⁰

Taj se broj permanentno povećava, pa nam popis iz 1974. godine, koji je objavljen u sklopu jubileja – 25 godina rada Muzeja grada Sarajeva, donosi podatak da etnografska zbirka sadrži 6305 predmeta. Ustanovljeno je da je do 1992. godine taj broj uvećan za više od hiljadu predmeta

7 Bajro Gec, “Vrijednosti Svrzine kuće”, u: *Svrzina kuća*, Sarajevo, Muzej Sarajeva, 2001, 63.

8 Kuća Danila Ilića danas nije uvrštena među dependanse Muzeja Sarajeva. Vidjeti u: Ljubica Mladenović, “Dvadeset pet godina Muzeja grada Sarajeva”, *Prilozi za proučavanje historije Sarajeva*, godina IV, knjiga IV, Sarajevo, MGS, 1974, 120.

9 Isto

10 Ahmet Grebo, “Muzej grada Sarajeva od osnivanja do danas i njegovi perspektivni zadaci”, *Prilozi za proučavanje historije Sarajeva*, godina I, knjiga I, Sarajevo, MGS, 1963.

i dokumenata, dok danas, prema informacijama iznesenim u javnost, etnološka zbirka¹¹ broji oko 7000 predmeta, klasificiranih po kolekcijama i kao pojedinačni predmeti.

U periodu do 1992. godine kustosi etnolozi su, osim spomenutih stalnih postavki, osmislili i realizirali veliki broj izložbi povremenog karaktera, čiji je cilj prezentacija muzejskih eksponata zavisno od teme i područja interesiranja. Veći dio tih izložbi prate katalogi koji predstavljaju stanovit uvid u izložena djela i daju opis, fotografiju i inventarni broj izložka. Izložbe koje su nastale nakon terenskog istraživanja imaju specifičnu težinu i stručnu patinu koja dijelom biva predstavljena u stručnim muzejskim publikacijama. Takve su bile izložbe o ženskim ručnim radovima i vezovima u Sarajevu, seoskim ručnim radovima, o dječijim igračkama, satovima u prošlosti grada, upotrebi kozmetike, kao i izložbe posebnih zanata, jatagana, nošnji bjelašničkog krajai druge.¹²

Znanstvenoistraživački rad kustosa etnologa mogao se na stručan način interpretirati kroz publikacije, od kojih su “Prilozi za proučavanje historije Sarajeva” svakako najreferentniji časopis čiji je izdavač Muzej Sarajeva.¹³

Najveći broj stručnih radova iz etnologije u periodu do 1992. godine iz Muzeja Sarajeva napisale su kustosice za etnologiju Zorica Černjanski-Janjić i Vilma Niškanović.¹⁴ Poslije agresije na Bosnu i Hercegovinu kustosica Amra Madžarević¹⁵ nastavlja s radovima na opisivanju etnološke zbirke i objavljuje ih u “Prilozima”.

11 “Etnografska zbirka” preimenovana je u “etnološka zbirka”. Osim imena, koje je prilagođeno nazivu koji je u široj upotrebi, ništa se u sadržajno-esencijalnom smislu nije promijenilo.

12 Isto

13 Prilozi su pod nazivom “Prilozi za proučavanje istorije Sarajeva” izlazili od 1963. godine. Danas izlaze pod nazivom “Prilozi za proučavanje historije Sarajeva”. Izdavač je Muzej Sarajeva. Izašlo je ukupno sedam brojeva.

14 Radovi etnologinja Černjanski-Janjić i Niškanović tematiziraju kulturu življenja gradskog i seoskog stanovništva Sarajeva i njegove okoline. Više u Prilozima br. 2, 3 i 4.

15 Radovi muzejske savjetnice Madžarević, koja je zaposlena u Muzeju Sarajeva od 1989. godine, prvo na mjestu kustosa orijentalne, a zatim i etnološke zbirke. Više u: “Prilozi za proučavanje historije Sarajeva”, broj 5, 65-72, br. 7, Sarajevo, MS, 2010, str.29-45, 61-69, 79-83, 123.

Ovaj je periodični časopis od svog osnivanja u redakcijskom odboru imao uvažene akademike i univerzitetske profesore i znanstvenike koji su svojim kredibilitetom čuvali renome institucije i kustosa.¹⁶

Retrospektivni pregled historijata etnografske (etnološke) zbirke Muzeja Sarajeva dat je s namjerom da se pokaže kontinuitet sakupljanja i obrade etnografskih predmeta koji, uz arheološke, antropologu istraživaču otvaraju širok prostor da se na proizvodima ljudskoga života i djelovanja pišu antropološke studije. Prema modernom shvatanju, antropolog je najprije “terenski istraživač”, koji dobijeni materijal i izučenu građu znanstveno obrađuje, ispisuje i predočava javnosti.

Kulturna antropologija¹⁷ u BiH razvija se preko etnološko-etnografskih obrazaca i kroz institucije koje su u opisu svoga znanstvenog djelovanja očuvale tradiciju izučavanja i zastupanja etnologije.

Osnivanje antropološke zbirke

Danas je Muzej Sarajeva jedina muzejska institucija u Bosni i Hercegovini koja ima zaposlenog kustosa antropologa.¹⁸ Prvi koraci koji su napravljeni da bi ova institucija formirala antropološku zbirku i odgovorila muzeološkim standardima i normativima struke, prema kojima je muzejska zbirka osnovna forma organizacije muzejskih predmeta, jeste sakupljanje muzejske građe, koju čine i antropološki predmeti.

Muzejski predmet je predmet baštine, stručno i znanstveno obrađen, klasificiran prema muzejskim kategorijama i pohranjen u muzejskoj

16 Redakcijski odbor Priloga činili su akademik Alojz Benac i Risto Besarović, uvaženi arheolog i historičar, a svoje su znanstvene radove objavljivala renomirana imena bh. i jugoslavenske znanstvene prakse.

17 Prema sjevernoameričkoj i zapadnoevropskoj klasifikaciji, “kulturna antropologija” u značenjskom smislu je ekvivalentna “etnologiji” u istočnoevropskoj i zapadnobalkanskoj znanstvenoistraživačkoj akademskoj praksi.

18 U sistematizaciji radnih mjesta Muzeja Sarajeva nalazi se iradno mjesto kustos za porijeklo i kretanje stanovništva (antropolog). Na konkursu na određeno raspisanom u ljeto 2018. godine primljena je autorica ovog članka Indira Kučuk-Sorguč, koja je u Muzeju Sarajeva formirala antropološku zbirku. To je, prema našim saznanjima i dostupnim podacima za cijelu državu, trenutno prva i jedina antropološka zbirka u muzejskim institucijama u BiH.

zbirci. Muzejska zbirka istražuje, prikuplja, stručno i znanstveno obrađuje, čuva i prezentira muzejski materijal.¹⁹

Predmeti koji su ušli u antropološku zbirku nabavljeni su kupovinom, donacijama i arheološkim iskopavanjima. Najveći dio predmeta su arheološki artefakti iskopavani u novijim arheološkim istraživanjima na tlu Sarajeva i okoline.²⁰

Svaki predmet obrađen je primjenom savremenih znanstvenih metoda, koje obuhvataju:

- a) identifikaciju, determinaciju, klasifikaciju i kategorizaciju;
- b) analizu i opis;
- c) vrednovanje i interpretaciju;
- d) proučavanje;
- e) dokumentiranje.

Zbirka se, osim od arheoloških predmeta, sastoji i od drugih artefakata etnografskog i multimedijalnog sadržaja, od reprinta starih novina, časopisa, fotografija o ličnostima znanstvenog, kulturnog i društvenog života Bosne i Hercegovine, od 30-ih godina prošloga stoljeća do danas, rijetkih zapisa, pisanih svjedočanstava, novčića i dr.

Zbirka sadrži oko 300 predmeta čija je posebnost u tome da svaki predmet ima specifičnu vrijednost kao narativ za proučavanje kontinuiteta razvitka ljudske zajednice na ovom području, za priču o karakterističnim modelima življenja ranijih generacija i kulturnom naslijeđu koje oblikuje njihov identitet.

Nematerijalno kulturno naslijeđe²¹ umnogome predstavlja inspirativan i koristan izvor za muzejskog antropologa koji se bavi proučavanjem porijekla i kretanja stanovništva, a to su, u prvom redu, znanja, umijeća i vještine koje se odnose na prirodu i čovjeka i koje predstavljaju osnovu za proizvodnju materijalnih kulturnih dobara, među kojima su jezik i govor, usmena predanja, književnost i drugi oblici jezičkog izražavanja, izvođačke

19 Zakon o muzejskoj djelatnosti, <https://www.paragraf.ba/besplatni-propisi-kantona-sarajevo.html> (pristupljeno 11.11.2020)

20 Riječ je o arheološkim iskopavanjima u prostoru Hadži Kalinove džamije, lokaliteta Margitino polje u Hadžićima i u selu Donji Krivoglavci. Iskopavanje je vodio arheolog Adnan Muftarević, muzejski savjetnik Muzeja Sarajeva.

21 Zakon o muzejskoj djelatnosti, <https://www.paragraf.ba/besplatni-propisi-kantona-sarajevo.html> (pristupljeno 11.11.2020)

umjetnosti, muzika, pjesma, igra i drugi izvođački oblici, poput teatarskog, znanja o pojavama i procesima u društvu koji svjedoče o razvoju prirode i društva od prahistorije do danas, znanja i društvene prakse o običajima, vjerskim običajima, obredima i svečanostima i vještine stečene na osnovu toga, vještine koje se odnose na tradicionalne zanate, originalni postupci i načini izrade umjetničkog djela. Očuvanje nematerijalnog kulturnog naslijeđa provodi se čuvanjem zapisa o njima, kao i podsticanjem njihovog prenošenja i njegovanja u izvornim i drugim sredinama.

Antropološka zbirka je najmlađa zbirka Muzeja Sarajeva. Prvi predmet upisan je 2018. godine.²²

Prva antropološka izložba u Muzeju Sarajeva

Muzejska izložba prezentira muzejski materijal koji se odnosi na određenu temu, period, djelatnost, događaj, instituciju ili ličnost.

Prva antropološka izložba Muzeja Sarajeva otvorena je 17. januara 2019. godine, u muzejskom dependansu Brusa-bezistan. Bila je to izložba "Sarajke na platnima bosanskohercegovačkih slikara" autorice Indire Kučuk-Sorguč, koja je na jedinstven način prikazala duh epohe i građanske kulture vidljiv na portretima slavni umjetnika iz bogatog fundusa Muzeja Sarajeva.

U uvodnom tekstu "Sarajke – raskošne u umjerenosti" autorica obrađuje svoju temu i krajnju intenciju te govori o sredstvima koja je koristila u izražavanju.

"U antropološkoj studiji koja tretira pitanje migracija bh. stanovništva u posljednjih 150 godina proučavam položaj žene u tim burnim konstelacijama, koristeći, osim arhivskih dokumenata i historijskih materijala, umjetnička djela, koja predstavljaju jedan od značajnijih izvora za kompletiranje slike življenja žene u tim vremenima. U analizi kretanja stanovništva i dolaska u veće centre, od kojih je Sarajevo i najprivlačnije, život sarajevskih žena, njihova svakodnevnica, položaj, socijalni status, obrazovanje, pa i ambicije, putovanja, izgled, odijevanje, ishrana,

22 Prvi upisani predmet u antropološku zbirku je fragment lobanje pronađen na arheološkom nalazištu Margitno groblje Hadžići i dragocjena je podrška osnutku zbirke arheologa i muzejskog savjetnika Adnana Muftarevića.

izražavanje i komunikacija – predstavljaju elemente za tumačenje jednog društva jedne epohe.”²³

Izložba je pobudila veliki interes javnosti, zbog čega je bila otvorena tri mjeseca. Pogledalo ju je nekoliko hiljada posjetilaca, što je čini najposjećenijom te godine u Muzeju Sarajeva²⁴ i jednom od najposjećenijih dosad. Dana 25.6.2019. prebačena je u Galeriju Općine Novi Grad, u sklopu manifestacije “Novogradski dani”.²⁵

Na izložbi su predstavljena 33 umjetnička djela 22 autora koja su već odavno ušla u anale bosanskohercegovačke likovne umjetnosti. Između ostalih, tu su djela Romana Petrovića, Gabrijela Jurkića, Mersada Berbera, Marija Mikulića, Đoke Mazalića, Ismeta Mujezinovića, Mirsada Mustajbašića, Saliha Obralića i drugih.²⁶

Izložba predstavlja izdvojeni segment znanstvenoistraživačke radnje iz antropologije u kojoj autorica Kučuk-Sorguč proučava evolucijsku prošlost stanovništva, od nivoa genetike do nivoa kulture, s posebnim akcentom na sarajevske žene, predvoditeljice emancipacije od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Tom prilikom autorica je izjavila da je “Sarajka na platnima bh. slikara” zapravo njena želja oduvijek, najprije zbog toga što je i sama Sarajka te uzimajući u obzir činjenicu da se o sarajevskoj ženi najmanje govori, najmanje je slikaju i najmanje joj daju značaja i pažnje.²⁷

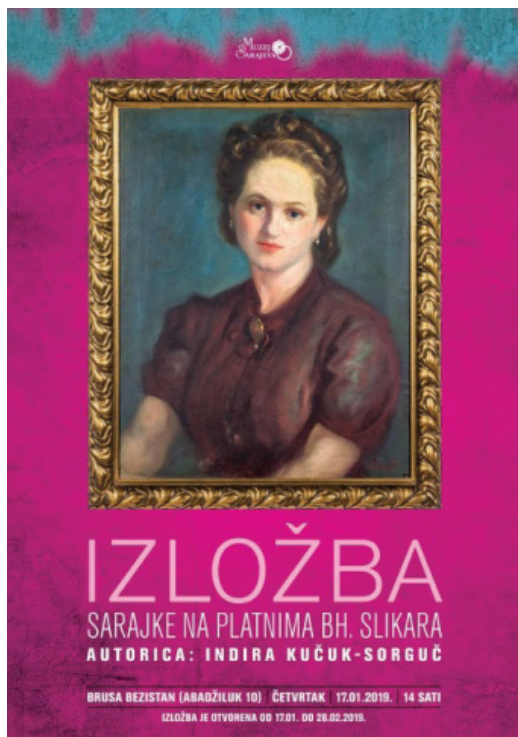
23 Indira Kučuk-Sorguč, *Sarajke na platnima bh. slikara*, Sarajevo, Muzej Sarajeva, 2019, 4-6.

24 “Sarajke na platnima bh. slikara” izložba je kojom je zvanično otpočela godina svečanosti kojom se obilježilo 70 godina rada JU Muzej Sarajeva.

25 <https://faktor.ba/vijest/sarajke-na-platnima-bh-slikara-u-galeriji-opcine-novi-grad-sarajevo/41598> (pristupljeno 27. 11. 2020)

26 Indira Kučuk-Sorguč, *Sarajke na platnima bh. slikara*, 6.

27 <https://radiosarajevo.ba/metromahala/kultura/otvorena-izlozba-sarajke-na-platnima-bh-slikara-u-brusa-bezistanu/324472> (pristupljeno: 3. 12. 2020). Izložba je izuzetno medijski odjeknula i zadržala interes medija sve vrijeme postava, čije se trajanje dva puta produžavalo. Građanska kulturna scena Sarajeva našla je simbole identifikacije s onim što joj današnji grad ne pruža. Autorica je objasnila svoj naum i viziju ovakvog predstavljanja teme za medije: “Želim ustvari da joj dam onaj pijetet i značaj koji ona apsolutno zaslužuje, i sve je krenulo od toga. Kada sam u Muzeju Sarajeva pronašla veliki broj slika koji su naši istaknuti bh. umjetnici oslikali i tu Sarajku stavili u kategoriju vječnosti, napravila sam selekciju slika i odlučila da to bude jedan izvor za moj znanstvenoistraživački rad, s namjerom da pokažem kako je Sarajka živjela od 1875. do 2018. godine. Dakle, skoro 150 godina njenog utjecaja na demokratizaciju, liberalizaciju, emancipaciju i kultivaciju Sarajeva, sarajevskog prostora, duha i, naravno, cijele BiH”, istakla je Kučuk-Sorguč. Te Sarajke, kako je dodala, krasi umjerenost, skromnost, moral, određena čednost i bezuvjetna hrabrost, koju smo vidjeli u toku agresije na BiH, ali i u svim društveno-političkim periodima.

Naslovna stranica kataloga izložbe “Sarajke”, portret bez imena, slikara Ismeta Mujezinovića

Flaša iz druge polovine 19.st. među prvim je eksponatima antropološke zbirke. Na flaši piše: “Prva muslimanska tvornica sode”. Arh.iskop. Hadži Kalinova džamija, Sarajevo.

Fotografija s otvaranja prve antropološke izložbe Muzeja Sarajeva: “Sarajke na platnima bh. slikara”, Brusa-bezistan, 17.1.2019.

ZAKLJUČAK

Antropologija je znanost koja u Bosni i Hercegovini još nije dobila univerzitetski status, ali zato jeste muzeološki. JU Muzej Sarajeva je prva i jedina muzejska ustanova od društvenog značaja u našoj državi koja je zaposlila stručno lice da osnuje i vodi antropološku zbirku, proučava kulturnu i povijesnu sliku stanovništva Sarajeva kroz prizmu ove holističke znanosti i prezentira rezultate svoga proučavanja.

U savremenim muzejskim institucijama u razvijenom svijetu antropološke izložbe su dokaz otvorenosti, multidisciplinarnosti i interakcije struke i publike, kao i dijaloga povijesti sa stvarnošću. Kod nas se okoštali muzejski organizmi sporije pomiču u smjeru čitanja znakova novijih muzejskih koncepata. Ipak, globalni procesi unapređenja struke ali i proučavanja čovjekai njegove prirode dostupni su danas na svim meridijanima. Možemo istaći da je Muzej Sarajeva pionir u pokretanju muzejske antropologije, nadasve s cjelovitog terenskosakupljačkog, znanstvenoistraživačkog, kustoskozaštitničkog i medijskoprezentacijskog aspekta. Ovo je početak, a svaki početak donosi teškoću, ali i radost i elan u začinjanju novog sjemena koje treba uzgojiti primjenjujući struku, umijeće, metode, stara i nova sredstva i podršku sredine kako bi rodilo dobro i dalo optimalne rezultate.

LITERATURA

- Gec, B., “Vrijednosti Svrzine kuće”, u: *Svrzina kuća*, Sarajevo, Muzej Sarajeva, 2001.
- Grebo, A., “Muzej grada Sarajeva od osnivanja do danas i njegovi perspektivni zadaci”, u: *Prilozi za proučavanje historije Sarajeva*, I, I, Sarajevo, MGS, 1963.
- Haviland A., William, *Kulturna antropologija*, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2004.
- Ibraković, Dž., *Uvod u socijalnu antropologiju* (predavanja), Sarajevo, FPN
- Kučuk-Sorguč, I., *Sarajke na platnima bh. slikara*, Sarajevo, Muzej Sarajeva, 2019.
- Intervju s Harizom Halilovićem, RMIT University Melbourne, Australija. (Lični intervju, 8.9.2019)
- Kulenović, S., *Kulturna antropologija (uvod u kulturnu antropologiju i izbor tekstova)*, Tuzla, Narodna i univerzitetska biblioteka “Derviš Sušić”, 2002.
- Mladenović, Lj., “Dvadeset pet godina Muzeja grada Sarajeva”, u: *Prilozi za proučavanje historije Sarajeva*, IV, IV, Sarajevo, MGS, 1974.
- Moore, D. J., *Uvod u antropologiju: teorije i teoretičari kulture*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2002.
- <https://www.paragraf.ba/besplatni-propisi-kantona-sarajevo.html> (pristupljeno 11.11.2020)
- <https://faktor.ba/vijest/sarajke-na-platnima-bh-slikara-u-galeriji-opcine-novi-grad-sarajevo/41598> (pristupljeno 27.11.2020)
- <https://radiosarajevo.ba/metromahala/kultura/otvorena-izlozba-sarajke-na-platnima-bh-slikara-u-brusa-bezistanu/324472> (pristupljeno: 3.12.2020)

Summary

ANTHROPOLOGY IN THE MUSEUM OF SARAJEVO

Anthropology is a science that has not yet received university status in Bosnia and Herzegovina, but it has received museological status. The Public Institution Museum of Sarajevo is the first and only museum institution of social significance in our country that has hired an expert to establish and maintain an anthropological collection, study the cultural and historical picture of the population of Sarajevo through the prism of this holistic science and present the results of its study.

In contemporary museum institutions in the developed world, anthropological exhibitions are a testament to the openness, multidisciplinary and interactivity between the profession and the audience, as well as to the dialogue of history with reality. In our country, ossified museum organisms are moving more slowly in the direction of reading the signs of newer museum concepts. Still, global processes of advancing the profession but also of studying man and his nature are available today on all meridians. We can point out that the Museum of Sarajevo is a pioneer in initiating museum anthropology, above all from the entire field-collecting, scientific-research, curatorial-protective and media-presentation aspect. This is the beginning, and every beginning brings difficulties, but also the joy and zest of planting a new seed that needs to be further cultivated by applying the profession, art, methods, old and new means and the support of the environment to yield fruit and give optimal results.

